

AH, LUDNICA

Sanja Pilic

Posebnim vlakom dopremili su me u M. Rekli su, luda je, ali bezopasna. Svejedno, gledala sam kroz rešetke na vagonu. Onda su otvorili vrata, sunce mi je opeklo oči, toliko je bilo užareno. Imala sam haljinu od svile i narukvicu od bjelokosti. Netko me je uhvatio oko struka i spustio na zemlju. Jedan zdrav muškarac, mirisao je na češnjak, kraj mene. Vrata automobila bila su širom otvorena i moj kofer od svinjske kože ležao je na stražnjem sjedalu.

– Izvolite – rekao je čovjek u bijeloj kuti. – I dobro došli. – Zvučalo je kao ruganje, a nije bilo. Pokušala sam se nasmiješiti, ali nisam uspjela. Lice mi je bilo stvrdnuta ilovača, tvrda, beskorisna zemlja.

Vozili smo se kratko. Kada smo se zaustavili, preda mnom su uskrsla vrata raja. Raja za luđake. Od kovanog željeza, s crnim ružama. I za čipku je to bio kompliciran vez. Vrata su stajala, nestvarno i lako, kao odignuta sa zemlje, i djelovala su krhko, poput suhe ikebane. Izgledala su kao da kroz njih možeš uvijek proći, bez ključa, kao da je dovoljno lijepa misao da ih otvori.

– Ludnica je oduvijek tu? – pitala sam čovjeka u kuti. On mi je kimnuo glavom:

– Da, oduvijek.

Zdravi čovjek uzeo je moj kofer i stao pokraj mene. Ponovno sam osjetila miris češnjaka. Hodala sam između njih, dugačkim putem, na čijem je kraju, u velikoj zgradi, na mene čekala bijelo oličena soba, bez slika.

– Nadam se da će vam biti dobro – rekao je čovjek u kuti. – Vaši su se pobrinuli da dobijete najljepšu sobu.

– U to ne sumnjam – rekla sam osmjehnuvši se, lice mi je odjednom bilo sastavljeno od mokrog pijeska. Vidjela sam obitelj kako složno maše, dok ja buljim iza rešetaka. Kćerka je stajala odvojeno, primijetila sam olakšanje u njezinim mirnim, djetinjim očima.

– Pisat ćemo ti! – vikali su uglas: zbor građana na prvom peronu, u jedanaest i dvadeset pet.

– Samo me pustite na miru! – krikнула sam i vlak je krenuo, kloparajući kroz nepoznat, rešetkasti pejzaž.

– Tu smo – rekao je zdravi čovjek, a čovjek u kuti je nestao.

– Hvala – promrmljala sam s olakšanjem i sjela na mesingani krevet. U sobi je još bio lavor s vodom i noćni ormarić.

– Ako zaratimo – dodao je zdravi čovjek – ako zaratimo, ovuda se bježi u podzemno sklonište. – Digao je ruku i pokazao kroz prozor.

– Ja sam već zaratila – rekla sam mu.

– Ali ja vam govorim ozbiljno – šapnuo je zdravi čovjek.

– Ah, onda uzmite bolovanje, uzmite bolovanje dok traje rat, plaćeno bolovanje, i iziđite iz ove sobe – prosiktala sam blizu njegova mlačnog, uzdrhtalog lica.

– Vi ste zbilja ljudi! – dreknuo je zdravi čovjek i zalupio vratima.

Bila sam u raj. Besplatni ručkovi, večere, njega, soba, čistačica i, čak, besplatna nježnost. Vrata su se otvarala uz škripu, crne ruže podrhtavale su i novi luđaci pristizali. Jedan po jedan. Gledala sam kroz staklo, ne otvarajući prozore. Neki su umirali. Neki su živjeli kao biljke. Oni koji su vrištali, vrištali su u osamljenoj kući svijetloplave boje. Na kraju parka, tamo gdje je počinjala šuma. Mogli su plakati, dubiti na glavi, hodati na rukama, kesiti se, pišati u vazuu, klečati, izrađivati ručne radove. Samo vrištati nisu smjeli. Mir je bio svuda oko mene, gust kao magla.

Zdravi čovjek me je zaobilazio. Čovjek u kuti je ponekad dolazio. Stavljao je svoju malu, toplu šaku na moje čelo i uzdisao.

– Je li ludilo ovdje? – pitala bih ga, dodirujući njegovu ruku na mojoj glavi.

– Ne znam – odgovarao je on – to još uvijek ne znam.

Čistačica je dolazila svakoga dana, vukući noge u velikim kariranim muškim papučama. Otvorila bi vrata sporim pokretom pa zastala i počela kašljati. Kašalj je dugo trajao i njezina pognuta ramena tresla su se sakrivajući svakidašnji prizor iza njezinih leđa: luđake koji mumljaju u parku.

– Požurite! – viknula bih i ona bi polako zatvorila vrata. Kadgod bi mi davala ljubičasta pisma. Pisma od kćeri. *Draga mama* i tako dalje. Zamišljala sam kako ih piše, zaključana u svojoj sobi. U tetinoj sobi. Zaključana za svaki slučaj. Da ne vide. Da se ne ljute. *Draga mama, oprostí što te ne volim, oprostí što ti pišem da te volim, oprostí što ću te voljeti ako odrastem.* Zamišljala sam tetu nagnutu nad loncem, nad juhom od povrća. I tetka, izvaljena na klupi s golim tabanima na stolu. Zbog cirkulacije. Ne, krv mu nije dovoljno dobro cirkulirala po bijelim žilama. Ali otrov jest. Vidjela sam kćer kako ulazi u kuhinju i otvara hladnjak. Tamo gdje ima za jesti, tamo je i obitelj. Ručak i obitelj. Ako nema ručka, nema ni obitelji.

Druga pisma čistačica mi nije davala. To su bila bijela i plava pisma. Bijela pisma od sestre, koja kuha juhu od povrća, i plava od majke koja putuje. U bijelima je pisalo: *Ne brini, mi čuvamo malu, obožavamo je, ona raste i deblja se, moj muž radi, doduše, ti ne znaš kako je sve poskupilo, samo benzin, da ne govorimo o ostalom, sve je tako užasno skupo, blago tebi, ti si u ludnici. I kruh je skup, i kukuruz je skup, i krumpir je skup, ali moj muž radi. Mi nemamo djece i mala nam nije teret. Ostani tamo dokle možeš. Ostani tamo zauvijek. I ne brini za malu. Moj muž radi. Puno pusica, seka.*

U plavima je pisalo: *Javlja ti se tvoja majka, tu sam u Grčkoj, gledam jonske i dorske stupove. Da si me slušala, mogla si i ti biti ovdje, a ne tamo. Ali ludnica je prirodan kraj tvog puta. Govorila sam ti da ne rađaš dijete. Ti si Rh negativna i uvijek sam s tobom imala probleme. Ali ti si našla onu budalu i rodila kćer. Onda je budala izgorjela u automobilu. I tobože, neki pilot zaletio se u njega, misleći valjda da vozi avion. Tko da u to vjeruje?! A mogla si razgledati helensku umjetnost, zajedno sa mnom. A ne da sada tvoja sestra čuva to siroto dijete. U ovoj skupoći. Dobro je da nisu imali svoje djece, sad barem imaju mjesta. A njezin muž radi. Radi. Budi im zahvalna zbog toga. Jer sve košta. Sve. A kako si ti? Čuvaj zdravlje. Ljubi te i grli tvoja majčica.*

Čistačica je bila zlatna. Tri puta mi je dala bijela i plava pisma. Tri puta sam ih vratila. Ona me je pogledala svojim okruglim crnim očima i ništa nije rekla. Obrisala je prašinu, promijenila vodu u lavoru i onda kada je sve bilo gotovo, sjela na krevet, do mene.

– Hoćeš li peperminte ili prsne bombone? Ili zelene mentole, ha?

Imala je džepove slijepljene od čokolade i putra koji je krala nakon doručka. Zato je bombone držala u posebnoj, platnenoj vrećici, vezanoj oko struka.

– Neću ništa – odgovorila sam.

– Baš si luda – rekla je čistačica i stavila pepermint u usta. Svuda oko nas mirisalo je na sapun.

– Sutra ću ti oprati prozore – dodala je mljackajući. – Ti ne znaš što je dobro. Ti ne znaš da je dobro jesti bombone i gledati kroz čista stakla. A ja ću te naučiti. Hoćeš možda jedan prsni?...

Obično je ostajala dugo kod mene, ta čistačica. Soba je mirisala na čistoću. Čistoća je mirisala na čistačicu. U vazi je stajalo cvijeće. U slatkoj vodi. Bacala sam kockice šećera, cvijeću. To mu je produžavalo vijek.

A dani su se skraćivali. I mumljanje u parku se skraćivalo. Luđaci su šetali u pidžamama, uvijek spremni usnuti. I ja sam imala pidžamu, mušku. Na njoj je pisalo LŽ. Ludo žensko. LM ludo muško. Svi smo spavali u istim plavo-bijelim prugama, u istim krojevima. Ja sam imala posebnu sobu, poseban krevet i posebnu čistačicu.

Ujutro, išla sam na doručak u kantu. Tamo smo išli svi mi bezopasni. I svi oni koji su odrasli. Tamo su išli svi oni koji znaju držati žlicu u ruci, ne prolijevajući juhu. Jeli smo. Doručak je bio svečanost, ručak je bio svečanost, večera je bila svečanost. Jedenje je bilo svečanost. Mljakanje, isto. Čačkanje zubi, isto. I televizija u predvečerje, isto.

Na televiziji su pričali ako bude gladi, ako ne bude gladi, ako svijet poludi, ako ne poludi, ako bude rata, ako ne bude rata, ako ovi navale na one i ako oni navale na ove, a mi smo u svojim plavo-bijelim košuljama gledali. Gledali smo komentatore u odijelima, sa svilenim kravatama i spikerice u šarenim bluzama, a trbusi su nam bili puni i kreveti čisti.

Zdravi čovjek sjedio je kraj vrata spreman šmugnuti na najmanji šušanj. Ja sam ga ponekad promatrala. Grizao je nokte, redovito. Jecao je od straha. Vijesti su ga uništavale. Neprijatelj se nije bojao češnjaka. Neprijatelj je bio lud. Nitko mu nije mogao pomoći. I mi smo bili ludi. On je bio zdrav i nezaštićen.

Na kraju, i ja sam se počela bojati. Drhtala sam od užasa u svojoj sobi. Imala sam kćerku. Nisam imala kćerku. Ona je imala tetu, tetka i baku. Ja sam imala sobu i čistačicu. I dijagnozu. A rat je počeo odavno, samo nismo primijetili.

Odlazila sam do kovanih vrata, onih s crnim ružama, i stajala tamo satima. Čovjek u bijeloj kuti šetao je svoje uznemireno lice. Nije mi se približavao niti mi je stavljao ruku na čelo. Više nije bilo važno što je histerija, shizofrenija, depresija, neuroza, fobija, kretenizam, debilitet, ništa više nije bilo važno. Svi smo odjednom imali nesretno djetinjstvo, majke koje nas ne vole i očeve koji putuju. Vrata su stajala, krhka i crna, odignuta od zemlje. Trebalo ih je samo lagano

gurnuti i već su bila otvorena. Otvarala su se na dodir, nije ih trebalo otključavati. Stajala sam kraj njih poput stražara. Ali više nitko nije ulazio. Ni izlazio.

Kada su počele zavijati sirene, bila sam budna. Snijeg je napadao noću i bio je još netaknut. Bijel kao zidovi sobe, bez nabora kao nategnuta plahta. Vidjela sam čistačicu kako žuri u crnim gumenim čizmama i maše rukom.

– Požuri! – vikala je.

Pravila sam se da je ne čujem. Imala sam mentol bombone u ladici, za nju. Kupila sam ih u kiosku. Ali ona se nije zaustavila. Jurila je sumanuto i brzo, tako brzo, da to nisam mogla ni zamisliti nekoć dok sam ležala u krevetu i čekala da zatvori vrata. Nestala je sva tromost iz njezinih pogurenih leđa i ona je ispred prozora proletjela kao ptica.

Onda sam vidjela luđake kako trče u koloni. Mumljali su radosno, misleći da se igraju. Bili su ogrnuti sivim kaputima. Neki su se vozili u kolicima. Neke su nosili u nosilima. Čudna povorka prošla je nestvarno po snijegu. Čovjek u bijeloj kuti je vikao:

– Moramo se spasiti, pomozite da se spasimo, još moramo evakuirati one koji vrište, požurite ljudi, požurite ljudi, ovo je pravi pravcati rat, požurite ljudi...

Naslonila sam glavu na staklo. Vani je bilo hladno. Vani je bio rat. U redu. Ali ovdje, u sobi, bilo je toplo i čisto. Krevet je imao pokrivač i jastuk, i bio je mekan. U vazici je stajalo cvijeće. Ovo je novo vrijeme, puške su prošlost, rekli su. Puno toga je bilo prošlost. Trebala sam se bojati virusa i radijacije, ali nekako, dok sam stajala u toj toploj sobi, nisam se bojala. Mislila sam s užasom na sklonište u zemlji, na ljude u kutama koji vrište, na čistačice koje vrište, na luđake koji vrište, na strah koji bubri poput graha u vodi. Na skupni strah. Na skupno jedenje, plakanje, šmrcaње, kukanje, drhtanje i umiranje. Tamo je stvarnost čučala u zaklonu. U sobi je san spavao u toplom.

Gledala sam kroz prozor. Vidjela sam zdravog čovjeka kako trči, žut u licu. Bio je posljednji, on koji se toliko dugo spremao biti prvi. Nije osigurao život kod osiguravajućeg društva niti je uzeo bolovanje, i uopće, nije ništa napravio da spremno dočeka zvižanje sirena.

Snijeg je opet počeo padati, u krpama, plaho i nestvarno. Vidjela sam kćer kako srče juhu, vidjela sam sebe kako bespomoćno širim ruke. Nije vrijedilo sačuvati život za kasnije, za dobra vremena i njegovateljice koje sprječavaju krvarenje. Nije vrijedilo sačekati ozdravljenje. Ludnica je bila i izvan željeznih vrata i luđaci su se međusobno ćuškali na poljanama. Hrabri, zaneseni luđaci! Imali su iste prugaste pidžame, LŽ, LM, tamo na poljani, uronjeni u snijeg i mećavu. Nisam ih razlikovala, iz te udaljenosti. Bili su slični. Svaki je imao brata kojeg nije prepoznao. Gledala sam kroz oprane prozore koji su još uvijek mirisali na čistačicu. U vazi je stajalo cvijeće. A krevet je bio topao. Polako sam se odmakla od stakla i nečujnim koracima došuljala se do kreveta. Ništa nije eksplodiralo. Legla sam zadovoljno mumljajući, a onda povukla rukom, bijelu, snježnu plahtu, i pokrila se preko glave.

